

Vanja Vuković

University of Viena

Faculty of Philological and Cultural Studies

Department of English and American Studies

Master programme English Language and Linguistics

vanjav94@hotmail.com

Превод

**ИНТЕРВЈУ СА ЖАН-ЛУК НАНСИЈЕМ:
„НЕМА ВИШЕ ЗАПАДА“¹**

Жан-Лук Нанси. Фотографија: Ика Месина

¹Изворно објављено у THE HUFFINGTON POST, 14.07.2016. године.

Жан-Лук Нанси (Бордо, 1940) један је од највећих француских мислилаца нашег времена. Дуги низ година био је професор на Марк Блох универзитету у Стразбуру. Његова хришћанска подлога, присутна на почетку његовог дјеловања, формирала се након што је открио Хајдегера. Још један одлучујући утицај на њега било је откриће структурализма и његов контакт са Деридом, који га је, између осталог, додатно подстакао да даје предност савременом у својим филозофским размишљањима. Почели смо интервју разговарајући о изазовима са којима се филозофи данас суочавају.

Елена Куе: *Који су то, по Вашем мишљењу, највећи изазови са којима се филозофска мисао данас сусреће?*

Жан-Лук Нанси: У филозофији, ништа није унапријед дато. Ниједно значење се не може сматрати очигледним. На примјер, није могуће говорити о „човјеку“, „друштву“ или „науци“ на начин да ове ријечи представљају јасно дефинисане стварности. Изазов је управо то да се не држимо чврсто било ког стеченог идентитета. За филозофа, ништа се не би смјело узимати здраво за готово. Унапријед замишљена и утемељена значења стално се морају изнова разматрати и процјењивати и тако отворати нове могућности.

Како један филозоф може подучити друштво да размишља на тај начин ако је том друштву толико силно стало до одговора и истина којих се може чврсто држати?

Управо та нестрпљивост може да буде замка. С једне стране, нестрпљивост је исправна: нема разлога да се чека, и увијек можемо захтијевати услове за пристојан живот. С друге стране, постоје нејасна и комплексна питања на која недвосмислени и „радикални“ одговори, као што ми то волимо рећи, могу бити опасни. Недавни случај Брегзита је добар примјер:

само што се завршило гласање, поборници гласања су постали нервозни и почели да га преиспитују. Или Подемос, која је почела врло енергично, али је убрзо изгубила снагу умјесто да ојача. Штавише, тренутна комплексност је резултат међусобно супротних „нестрпљивости“: нестрпљивости коју осјећају искључени и нестрпљивости коју осјећају они који се плаше да буду искључени (средња класа); нестрпљивости људи који траже склониште и нестрпљивости оних који се плаше да ће их те избјеглице надвладати; и нестрпљивости оних којима недостаје стање какво је било у прошлости насупротив оних који желе да убрзају долазак будућности.

Тренутно је много теже кренути у неком одређеном правцу него што је то било у вријеме радничких борби или када су се окончавале диктатуре. Како је Франкова диктатура трајала толико дуго када су многи били против ње? Зато што је то било вријеме трансформације друштва и европских економија, што је преобразило и услове који ће припремити крај диктатуре. Зашто су европски социјализми и комунизми у кризи? Зато што су им погони сувише стари. Морамо пронаћи нове начине да успоставимо ново стање у које се технике, силе, и очекивања полако претварају. И заправо, оно што треба да се појасни јесте стрпљење које је активно, а не пасивно. Нестрпљиво стрпљење и стрпљиво нестрпљење.

Често сте писали о тероризму, нарочито након озбиљних напада у Француској. Које је Ваше мишљење о тој теми?

Тероризам је комбиновани ефекат двију сила: силе промјене у Западној доминацији, и силе наметања ислама, који је доживио уништење своје равнотеже приликом распада Отоманског царства. Тероризам показује екстреман проблем узрокован снажном супротности између Западног модела развоја и благостања и стварности постојања у земљама које осјећају да су остављене по страни, и у којима више класе

или касте одржавају постојеће огромне разлике у богатству и друштвеном положају.

У исто вријеме, Запад је слаб поред све своје снаге. Он више не вјерује у своју властиту цивилизацију, превише је заузет својим методама, и види како капитализам расте без смањења разлика у животним стандардима, а ниједна социјалистичка економија досад није могла трајати дуго (совјетска економија је била државни капитализам). Заправо, „Запад“ више не постоји, али умјесто њега постоје техно-економски полови моћи чије су видљиве главе Сједињене Америчке Државе и Неуједињене Државе Азије, али чија је имовина и дјеловање скоро посвуда, и кад год се нађу ресурси који би се могли експлоатисати. Европа више нема своју досљедност, и потчињена је подјели свјетских моћи.

А глобализација...

Стога глобализација изазива експлозије, трагедије и друштвену и културолошку пропаст сваке врсте. Пет вијекова смо вјеровали да су утопије достижне, и вјеровали смо у њихову сујету. Сада морамо другачије да размишљамо, и да мало размислимо о свом мјесту на овом свијету. То ће трајати веома дуго... вијековима, интензивно... Али друштва су увијек показивала да могу превазићи значајне изазове.

На шта мислите када спомињете „изненађење у виду слободе“? Да ли сматрате да смо слободни или не?

Слобода није способност коју посједујемо, или право којим располажемо. Слобода лежи у чињеници да наше постојање није програмирано, већ мора наћи свој пут. Али, оно мора наћи свој пут као постојање у свијету који нуди одређене услове и има одређена ограничења. Нисмо слободни ако то значи „моћи радити оно што се хоће“ и „бити независан од свега“,

јер ми зависимо од много ствари, и већину времена се наше „хоћу“ састоји само од тежњи, надања и чежњи који долазе са неког другог мјеста. Разумијевати то и разумјети шта то тачно значи јесте почетак ослобађања. И управо зато нас слобода изненађује, зато што откривамо да постоји нешто другачије од онога што смо сматрали очигледним.

Да ли бисте могли објаснити како то да је патња заправо прилика да се слобода прошири?

Не кажем то... и, изнад свега, не кажем да је то „прилика“. Патња није повољна околност, она је разлог за побуну, а посебно за тражење начина за побуну, у најбољем случају. Другим ријечима, која је сврха тога? Наравно да није циљ да се још више пати, али и то се треба дефинисати. Дуго времена, циљ је био утемељен у ријечи „комунизам“ или „социјализам“. Али ови концепти се никад нису заиста развили, осим у совјетском облику, а такав облик је пропао.

Зашто је пропао?

То још није анализирано, или бар не довољно. Умјесто да се дубље позабаве тим питањем, комунисти се задовољавају осуђивањем прљавог капитализма који је замијенио сваку идеју поштеног друштва идејом потрошачке слободе. Они се жале на неправду, али не знају гдје се правда налази. На примјер, данас често чујемо причу о универзалној минималној дневници. То се чини поштена и добра идеја, али је истовремено и врло опасна идеја која би допринијела томе да се много људи држи на минимуму. Истина је да данас, да бисмо нешто измислили, морамо прво мислити. А морамо и вриштати. Брежзит је био повик оних према којима се европска владајућа класа опходила са презиром. Морамо слушати тај повик. Али шта би требало да разумијемо из њега? То ће се тек видјети.

У Вашој књизи Деконструкција хришћанства, говорите о религији у данашњем свијету. Да ли бисте ми могли рећи нешто више о томе?

Не ради се о рушењу, или уништавању, већ о разградњи или де-структурисању грађевине да би се показало од чега се она састоји. Данас, хришћанство се не састоји од религије. Оно је сачињено од промјена медитеранског човјечанства када је требало да изађе из древног свијета, свијета ограничења, ограниченог свијета, и чак онога што бисмо ми назвали де-финиција. Посвуда су били богови са тачно одређеним функцијама, правилима која се поштују, моделима који се имитирају, и јасно дефинисаним видокругом. У једном тренутку, то се распало. Без сумње, са Римским царством смо први пут видјели „глобализацију“ – када се десио одлазак са затворених територија и из устаљених услова (као што су „слободни човјек насупрот роба“). Па се тада јавила жеља за бесконачним, и обећање о бесконачности је почело. Ово достигнуће је довело до промјене у цивилизацији, култура и друштво су омогућили почетак великих авантура модерног свијета, са свим њиховим ризицима.

И приликом деконструкције хришћанства, до којих сте тачно закључака дошли?

Први закључак је уједно најважнији: темељна трансформација културе која се догодила по доласку хришћанства је била удаљавање од религије као идолопоштовања, као сујевјерја, у приближавање козмо-визији са бесконачним видокругом. Универзално, „цјеловито“, хришћанског католичанства значи, изнад свега, оно неограничено: нема више идола, а умјесто њих је отворена бесконачност. Дакле, има и енергије да се нешто предузме: можемо и морамо се преобразити, и преобразити свијет, бесконачно. Хришћанство се материјализовало као хуманизам, као капитализам, и као технолошки напредак. Све то постаје проблематично и неја-

сно, али ми увијек гледамо према бесконачности. И религија, као заједничка референтна тачка, нестала је са Запада.

Други закључак је чиста супротност: када би хришћанство добило намећући религијски облик који је имало вијековима, то би било зато што су увјерења и алузије на којима је оно засновано увијек пожељне и веома жељене. А онда постоје они који присвајају те алузије да стварају значење, и као инструмент моћи, идеал љепоте или задовољења мисли, као и они који (а то су понекад ти исти, што је необично) траже приказе, слике и легенде којима се могу предати. Атеизам не може разријешити многе сумње. И то је срамота, јер религија као сигурност јесте мањак слободе, осим за мистике и велике духовњаке који су, с друге стране, и сами допринијели развоју многих религија.

За крај, хајде да говоримо о умјетности. На које све начине се, по Вашем мишљењу, значење „савремене умјетности“ разликује од традиционалне умјетности?

Традиционална умјетност је била везана за могућност представљања истине – религијске, политичке, или херојске истине, или истине опажања, подражаја или осјећања. Савремени свијет гледа на истину као на бескрајни процес тражења. Нема више стабилних и приступачних ликова и облика, чак ни у ономе што је умјетност могла произвести у смислу облика које називамо апстрактним или боја без тачних облика (Ротко, Њуман, Полок). Ствара се нова култура у којој само значење појма „умјетност“ постаје мање јасно, управо због тога што се више не ради о представљању датих истина.

Шта би то значило?

Значење појма „умјетност“ је, на одређен начин, нужно загонетно и недостижно, јер оно не дозвољава да се изрази

језиком. Помислите на музику: уз музику од дванаест тонова, серијализам, електронску музику, џез, рок и мјешавине тоналне и атоналне музике наш спектар звука се значајно измијенио (као и наш визуелни спектар, али звук има снажнију моћ продирања у чула, помислите на електрификацију, техно, реп, слем, итд.). Тражимо нове врсте осјетљивости, а то, наравно, носи одређене ризике са собом. Испитујемо које врсте осјећања и које загонетке чула постају „наше“.

(Разговор водила **Елена Куе**)